

LAIKINOSIOS REKOMENDACIJOS

MASINIŲ RENGINIŲ ORGANIZATORIAMS EUROPOJE RYŠIUM SU EBOLOS HEMORAGINĖS KARŠTLIGĖS PROTRŪKIU VAKARŲ AFRIKOJE

1. Įžanga

Rizika užsikrėsti *Ebola* hemoraginės karštligės virusu asmenims masinio susibūrimo vietose priklauso nuo dviejų faktorių:

- tikimybės, jog *Ebola* virusu užsikrėtęs asmuo lankosi žmonių susibūrimo vietoje;
- sąlyčio su užsikrėtusiu asmeniu pobūdžio.

2. Tikimybė, jog *Ebola* virusu užsikrėtęs asmuo lankosi žmonių susibūrimo vietoje.

Įvežtinio *Ebola* hemoraginės karštligės (toliau – EHK) atvejo tikimybė Europos Sąjungoje vertinama kaip labai žema, ypač jei grįžtantys iš paveiktų teritorijų asmenys ir sveikatos priežiūros darbuotojai yra informuoti apie galimą riziką.

EHK plinta tiesioginio sąlyčio metu su gyvo ar mirusio žmogaus bei gyvūno krauju ir kūno skysčiais. Didžiausią riziką užsikrėsti *Ebola* virusu turi asmenys, be tinkamų apsaugos priemonių slaugantys ir laidojantys EHK atvejus (1 lentelė). Apskritai rizika užsikrėsti *Ebola* virusu renginio metu yra labai žema, išskyrus tuos atvejus, kai asmuo turėjo specifinio pobūdžio aukštos rizikos sąlytį su sergančiuoju. Renginių dalyviai nepriskiriami didelės rizikos asmenis ar bet kuriems kitiems aukštos rizikos sąlytį turėjusiems asmenims. Tikimybė, kad renginio dalyvis, keliaujantis iš paveiktos šalies per paskutines 21 d. užsikrėtė *Ebola* virusu, yra labai maža.

Siekiant sumažinti riziką įsivežti EHK į ES, Pasaulio sveikatos organizacija 2014 m. rugpjūčio 8 d., vadovaudamasi Tarptautinėmis sveikatos priežiūros taisyklėmis, EHK protrūkį Vakarų Afrikoje paskelbė tarptautinio masto ekstremalia visuomenės sveikatai situacija. Iš *Ebola* virusu paveiktų šalių yra prašoma oro ir jūrų uostuose, pagrindiniuose sausumos perėjimo punktuose vykdyti išvykstančių keliautojų sveikatos patikrinimus. Asmenims su neaiškiu karščiavimu turi būti neleidžiama išvykti, išskyrus tuos atvejus, kai kelionė yra medicininės evakuacijos dalis. Negalimos EHK sergančių asmenų ir sąlytį turėjusių asmenų tarptautinės kelionės, išskyrus tuos atvejus, kai kelionė yra medicininės evakuacijos dalis.

3. Sąlyčio su užsikrėtusiu asmeniu pobūdis

Scenarijus, kad asmuo inkubacinio periodo metu keliauja ir EHK karštligės simptomai jam pasireiškia renginio metu, yra mažai tikėtinas. Rizika, kad toks asmuo užkrės kitus renginio dalyvius yra žema, tačiau priklauso sąlyčio tipo.

Nėra iki šiol susirgimų EHK tarp asmenų, neturėjusių tiesioginio sąlyčio su sergančiuoju. Ankstesni tyrimai parodė, kad paprastas fizinis kontaktas su sergančiuoju EHK nėra pakankamas užsikrėsti *Ebola* infekcija (1 lentelė). Atsitiktinis sąlytis su karščiuojančiu, vaikščiojančiu, galinčiu savimi pasirūpinti pacientu, yra vertinamas kaip žemos ar neatpažintos rizikos. Pažymėtina, kad *Ebola* virusu užsikrėtęs asmuo kitus gali užkrėsti išsivysčius ligos simptomams. Žema užsikrėtimo rizika nustatyta tarp asmenų, turėjusių sąlytį su ligoniu ankstyvoje ligos simptomų atsiradimo stadijoje. Vis dėlto, *Ebola* virusas lengvai plinta tiesioginio sąlyčio metu su gyvų ar mirusių infekuotų asmenų krauju, sekretais, organais, audiniais ar kitais kūno skysčiais.

1 lentelė. Užsikrėtimo EHK rizika pagal sąlyčio tipą

Rizikos lygis	Sąlyčio tipas
Labai žemas arba nėra rizikos	Atsitiktinis sąlytis, su karščiuojančiu, vaikščiojančiu, galinčiu savimi pasirūpinti EHK sergančiu pacientu. Pavyzdžiai:

	dalijimasis sėdėjimo vieta, priimamojo darbai.
Žema rizika	Artimas veidas į veidą sąlytis su karščiuojančiu, vaikščiojančiu EHK sergančiu pacientu. Pavyzdžiai: fizinė ligonio apžiūra, temperatūros ir kraujospūdžio matavimas.
Aukšta rizika	Artimas veidas į veidą sąlytis be tinkamų apsaugos priemonių (įskaitant akių apsaugą) su EHK sergančiu pacientu, kuris kosėja, viduriuoja arba vemia, kuriam kraujuoja iš nosies. Odos, gleivinių ekspozicija su virusu užkrėstu krauju, kūno skysčiais, audiniais ar laboratoriniais sergančiųjų EHK mėginiais.

4. Esminiai elementai, kuriuos turi apsvarstyti organizatoriai besiruošdami renginiams ES, kuriuose dalyvaus asmenys, atvykę iš paveiktų EHK šalių

Pasiruošimo metu renginių organizatoriams yra rekomenduojama:

- **Atlikti rizikos vertinimą:**
  - Įvertinti atvykstančių dalyvių iš *Ebola* virusu paveiktų šalių skaičių, jų profesinę riziką, kadangi tai gali turėti įtakos kontaktų dažniui ir skaičiui (pvz., atvykstančių dalyvių skaičius, kurie per paskutines 21 d. buvo paveiktose šalyse/teritorijose, profesinė rizika);
  - Faktorius, įtakojančius tikimybę, kad artimo sąlyčio nebus išvengta renginio metu.
- **Informuoti keliautojus prieš jų kelionę į ES**
  - Paruošti bendro pobūdžio informaciją visiems dalyviams apie rizikos lygį ryšium su EHK infekcija;
  - Pasirūpinti informacija renginio dalyviams iš paveiktų šalių / teritorijų apie:
    - ✓ ligos simptomus (1 priedas) ir ekspozicijos riziką;
    - ✓ rekomendacijas dėl kreipimosi į sveikatos priežiūros įstaigas (rekomenduojama pasakyti apie savo buvusią kelionę kai kreipiesi į sveikatos priežiūros įstaigą ir apie galimus kontaktus su sergančiais asmenimis, gyvūnais);
    - ✓ rekomendacijas dėl kelionių (rekomenduojama, kad paveikti asmenys nekeliautų privačiais skrydžiais 21 d. po sąlyčio su galimu infekcijos šaltiniu) (2 priedas).
- **Palaikyti ryšį su visuomenės sveikatos priežiūros įstaigomis ir surinkti informaciją apie EHK (esama situacija, svarbūs dokumentai)**
  - Susisiekti su vietine visuomenės sveikatos priežiūros įstaiga ir informuoti apie renginį;
  - Susisiekti su nacionalinėmis visuomenės sveikatos priežiūros įstaigomis ir susipažinti su taisyklėmis ir atvejo ištyrimo procedūromis (jei tikėtina EHK), valdymu.
- **Pasiruošti palengvinti žmonių su EHK simptomais renginio metu valdymą**
  - nustatyti renginio vietoje teritoriją, tinkamą pirminiam atvejo izoliavimui, siekiant apsaugoti kitus dalyvius nuo galimo sąlyčio, ypač jei ligonis viduriuoja, vemia, kosėja, kraujuoja;
  - turėti gydytojų/infekcinių ligų specialistų kontaktus, kurie yra atsakingi už tikėtiną EHK atvejų transportavimą, priežiūrą;
  - Skatinti tinkamą rankų higieną renginio metu;
  - Užtikrinti, kad būtų taikomos rutininės/standartinės procedūros, slaugant sergančius dalyvius:

- ✓ apsirūpinti tinkamomis apsauginėmis priemonėmis per kraują plintančių sukėlėjų profilaktikai (pvz., skysčiams nepralaidžiomis vienkartinėmis pirštinėmis tiesioginiam sąlyčiui su krauju ir kitais kūno skysčiais);
- ✓ informuoti/mokyti atitinkamą sveikatos priežiūros personalą;
- ✓ užtikrinti saugų atliekų šalinimą ir paviršių valymą;
- ✓ numatyti karštosios linijos numerį dalyviams paskambinti pasireiškus ligos simptomams.

➤ **Veiksmai pasireiškus EHK renginio metu:**

- Kviesti greitosios medicinos pagalbos brigadą įtariamo sergant EHK asmens transportavimui į sveikatos priežiūros įstaigą;
- Informuoti atitinkamą visuomenės sveikatos priežiūros įstaigą;
- Padėti sveikatos priežiūros įstaigoms, renkančioms informaciją galimų sąlytį turėjusius asmenų atsekimui.

1 priedas. Informacija apie *Ebola* viruso plitimą

Vakarų Afrikoje toliau registruojamas *Ebola* hemoraginės karštligės (EHK) protrūkis. Nuo 2013 m. gruodžio mėn. iki 2014 m. rugpjūčio 27 d. Gvinėjoje, Liberijoje, Nigerijoje ir Sierra Leonėje užregistruoti 3070 EHK atvejai (iš jų 1553 mirties).

EHK prasideda ūmiai. Ankstyvai ligos stadijai būdingas karščiavimas, raumenų skausmai, nuovargis, galvos ir gerklės skausmai. Ligai progresuojant pažeidžiamos įvairios organų sistemos. Virškinimo sistemos pažeidimai pasireiškia vėmimu, viduriavimu, pilvo skausmais, nervų sistemos - galvos skausmais, sąmonės praradimu. Kai pažeidžiamos kraujagyslės, prasideda išorinis ir vidinis kraujavimas. Kvėpavimo sistemos pažeidimai pasireiškia kosulys, krūtinės skausmu, pasunkėjusiu kvėpavimu.

Pirmąją savaitę pacientų būklė blogėja staigiai. Praėjus savaitei, daugiau nei pusei pacientų prasideda viduriavimas su krauju, kraujavimas iš nosies, vėmimas krauju, bėrimai ir kt.). Kai kuriems pacientams išsivysto išoriniai ir vidiniai kraujavimai.

Paskutinėje ligos stadijoje sutrinka daugelio gyvybiškai svarbių organų veikla ir funkcijos.

Inkubacinis ligos periodas yra 2-21 d. (dažniausiai 4-10 d.). Mirštamumas nuo *Zaire ebola* viruso siekia 50-90 proc. Nepaisant vykdomų tyrimų, vakcinos ir specifinio gydymo nuo EHK nėra.

2 priedas. Informacija keliautojams

Kas yra *Ebola* karštligės virusas?

Ebola karštligė yra *Ebola* viruso sukeliama reta, sunki, dažnai mirtina liga.

Ji perduodama tiesioginio sąlyčio su gyvais ar mirusiais užsikrėtusiais asmenimis metu su krauju ar kitais kūno skysčiais (pavyzdžiui, seilėmis ar šlapimu). Septynias savaites po išgijimo ligoniai ją gali perduoti nesaugių lytinių santykių metu.

Liga galima užsikrėsti po tiesioginio sąlyčio su mirusių ar gyvų laukinių gyvūnų, kaip antai beždžionių, miško antilopių ir šikšnosparnių, krauju ir kitais kūno skysčiais.

Skirtingai nei gripas, *Ebola* virusas oru neperduodamas.

Užsikrėtus virusu inkubacinis periodas yra 2–21 dienos. Liga prasideda staiga, karščiuojama, skauda raumenis, jaučiamas silpnumas, maudžia galvą ir gerklę.

Kitas karštligės etapas – ligonis ima vemti, viduriuoti, jis išberiamas, sutrinka kepenų ir inkstų veikla. Kai kuriems ligoniams prasideda gausus vidaus ir išorės kraujavimas ir vienu metu sutrinka kelių organų veikla.

Nuo šios ligos skiepų ar gydymo nėra.

Pavojus užsikrėsti Ebola virusu ir ligos prevencija

Net jei gyvenate užkrėstose teritorijose ar į jas keliavote, užsikrėtimo *Ebola* virusu pavojus yra itin mažas, nebent turėjote tiesioginį sąlytį su mirusio ar gyvo užsikrėtusio asmens ar gyvūno kūno skysčiais. Be to, sąlytis su skysčiais įmanomas per nesaugius lytinius santykius su ligoniu septynias savaites po išgyjimo.

Viešose vietose per įprastą kontaktą su žmonėmis, kurie neatrodo sergantys, *Ebola* neperduodamas. Virusą neužsikrėsite per sąlytį su pinigais, maisto produktais ar plaukiodami baseine. Jo neplatina moskitai.

Ebola virusas lengvai sunaikinamas muilu, balikliu, saulės šviesa arba išdžiovinant. *Ebola* virusas žus, jei drabužiai, ant kurių pateko užkrėstų skysčių, bus išskalbti skalbyklėje. *Ebola* virusas labai trumpai išlieka ant saulės apšviestų ar išdžiūvusių paviršių.

2014 m. protrūkis

Šiuo metu nustatytas *Ebola* viruso protrūkis **Gvinėjoje, Liberijoje, Sierra Leone ir Nigerijoje**. Toliau pateikiama patarimų į užkrėstas teritorijas atvykstantiems ar iš jų išvykstantiems keliautojams.

Patarimai į Gvinėją, Liberiją, Sierra Leone ar Nigeriją atvykstantiems keliautojams

Pavojus, kad užsikrėsite *Ebola* virusu, itin mažas. Toliau išvardytos priemonės turėtų padėti visiškai panaikinti pavojų užsikrėsti:

- venkite tiesioginio sąlyčio su ligonio ar mirusiojo krauju ar kūno skysčiais ir su objektais, kurie galėjo būti užkrėsti;
- venkite artimo kontakto su laukiniais gyvūnais ir nevalgykite laukinių gyvūnų mėsos;
- neturėkite nesaugių lytinių santykių;
- venkite vietovių, kuriose gali būti apsigyvenę šikšnosparniai, pavyzdžiui, urvai, kasybos vietovės;
- nuolat plaukite rankas su muilu ar naudokite antiseptiką.

Turėtumėte žinoti, kad yra padidėjusi užsikrėtimo rizika sveikatos priežiūros įstaigose. Todėl patartina:

- nustatyti tinkamus toje šalyje sveikatos priežiūros išteklius, pasitelkiant vietos verslo kontaktus, draugus ar giminaičius;
- įsitikinti, kad bet kokios ligos ar nelaimingo atsitikimo atveju, medicinos evakuacijos atveju yra taikomas kelionių draudimas. Apriboti ekspoziciją vietos sveikatos priežiūros įstaigose.

Patarimai iš Gvinėjos, Liberijos, Sierra Leone ar Nigerijos išvykstantiems keliautojams

Pavojus, kad užsikrėtėte *Ebola* virusu, itin mažas. Tačiau jei per artimiausias kelias savaites po išvykimo iš tropinės dalies imsite karščiuoti, jausite nepaaiškinamą nuovargį, viduriuosite ar pajusite kitų sunkių simptomų, turėtumėte

- skubiai kreiptis į gydytoją ir nurodyti, kur buvote išvykęs, nes tai gali būti infekcijos, kaip antai maliarijos, simptomai, o ją reikia nedelsiant iširti ir pradėti gydyti.

Jei turėjote tiesioginį sąlytį su bet kokiais mirusio ar gyvo užsikrėtusio asmens ar gyvūno kūno skysčiais, įskaitant nesaugius lytinius santykius su pasveikusiais ligoniais, turėtumėte:

- skubiai kreiptis į gydytoją ir nurodyti, kur buvote išvykęs;
- prieš atvykdamas telefonu susisiekti su medicinos įstaiga, kad personalas užtikrintų tinkamą apsaugą Jus priimdamas.

Atkreipiame dėmesį, kad Pasaulio sveikatos organizacija rekomendavo paveiktose *Ebola* virusu šalyse vykdyti išvykstančių asmenų patikrą, siekiant išaiškinti ligonius, įtariamus sergant *Ebola* virusine liga. Tarptautinės kelionės yra apribotos sergantiems *Ebola* virusine liga ir asmenims, turėjusiems kontaktą, nebent tokia kelionė yra tinkamos medicininės evakuacijos dalis.

2014-09-09

PARENGĖ

Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras pagal

Europos ligų prevencijos ir kontrolės centro rekomendacijas:

European Centre for Disease Prevention and Control. Options to prepare gatherings in the EU in the context of the current outbreak of EVD in West Africa. ECDC, 2014.